

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 33 Volume: 7 Issue: 33

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

REALİZM AKIMININ TESİRİYLE KURGULANMIŞ BİR ANLATI ÖRNEĞİ: “ŞEFTALİ BAHÇELERİ”

A NARRATIVE SAMPLE EDITED WITH THE EFFECT OF REALISM: “PEACH GARDENS”

İlknur AY*

Öz

Realizm akımında çevre, insan ve olayların olduğu gibi yansıtılması benimsenir. Bu sebeple realizmde gözlem ön plândadır. Realizmde çevre faktörünün insan davranışları üzerinde önemli etkisi olduğu kabul edildiğinden, realist anlatılarda çevrenin insan ruhunda oluşturduğu değişim gözler önüne serilir. Bu açıdan da çevre ve insan tasvirlerinin ayrıntılı bir şekilde anlatılmasına özen gösterilir. Olaylar ise, sebep-sonuç ilişkisi kurularak sunulur. Bu makalede, Refik Halit Karay'ın “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyesi incelenmiş ve söz konusu hikâyenin realizme göre kurgulanmış bir anlatı örneği niteliğinde olduğuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı, Kurgulama, Realizm, Refik Halit Karay.

Abstract

In realism, in the environment, human, events are adopted to reflect way they are. For this reason, the observation of realism in the foreground. Realist narratives, presents the changes in human spirit under the influence of in the environment, realism of environmental factors on human behavior is considered to have a significant impact. In this respect the environment and human depictions described in details is given to. Events, is presented establishing cause and effect relationship. In this article, Refik Halit Karay's “Peach Gardens” story examined and this story, have tried to draw attention that it is in the property a narrative sample edited with the effect of realism.

Keywords: Narrative, Editing, Realism, Refik Halit Karay.

GİRİŞ

Edebiyatımızda “Karabibik” adlı uzun köy hikâyesi ile ilk örneğini Nabizâde Nazım'ın verdiği realist eser yazma anlayışı, sonraki dönemlerde onu takip eden pek çok roman ve hikâye yazarımız tarafından geliştirilerek daha sistemli hâle getirilmiştir. Bu yazarlarımızın başında Maupassant realizmini benimsemiş olan Refik Halit Karay'ı saymak mümkündür.

Hikâye ve romanlarında hayata ve insana dair gerçekleri olduğu gibi yansıtan Refik Halit Karay'ın bu konudaki başarısı onun sürgün hayatı ile yakından ilgilidir. Refik Halit Karay, bir dönem İttihat ve Terakki İktidarı tarafından önce Sinop'a daha sonra da sırasıyla Çorum, Bilecik ve Ankara'ya sürülmüştür (Oktay, 1993: 963). Ancak yazar 1913 ve 1918 yılları arasında geçen sürgün hayatını, sanatını besleyen bir kaynak olarak kullanmasını bilmiştir.

Yazarın sürgün hayatının ilk ürünü olan “Memleket Hikâyeleri” konu ve çevreleri Anadolu içlerinde geçen ilk edebî hikâyelerimizdir (Kabaklı, 2002: 779). Yazar bu hikâyeleri

* Dr., e-posta: ilknuray005@gmail.com

1917 yılında Anadolu'dan döndükten sonra Yeni Mecmua'da neşretmiştir (Tanpınar, 2005: 123). Bir dönem gazetecilik hizmetinde de bulunmuş olan Refik Halit Karay, Anadolu'ya dair gözlemlerini ilgi çekici bir şekilde okuyucuya sunmuştur. Bu hikâyelerde görülen çevre tasvirlerinin yoğunluğu, gözlemin ön plânda olması, sıradan insanların hayatlarının anlatılması, dramın en az seviyeye indirilmesi gibi ortak özellikler onun realist bir yazar olarak tanınmasını sağlamıştır. Ancak Refik Halit Karay'ın özellikle "Memleket Hikâyeleri" içinde yer alan "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyesinde realizmin temel ilkelerinin yanında bu ilkelerin dayandığı asıl görüşü de bulmak mümkündür. Yazar, "Şeftali Bahçeleri"ni realizmin dayandığı "mekânın/çevrenin insan ruhu üzerinde tesiri olduğu inancı" (Çetişli, 2003: 86) ile kaleme almıştır. Çünkü realist yazarlara göre, " *Dış çevredeki her şey insanın benliği üzerinde etki etme suretiyle duyular meydana getirir.*" (Gözler, 1976: 11). Dolayısıyla öncelikle yazarın gözlem yoluyla bu çevreyi tanıtmaya gerek. Bu sebeple realist yazarlar anlatının sunulduğu sırasında sıfatlardan bol bol faydalanırlar.

Refik Halit Karay da mekân tasvirlerine ağırlık verdiği "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyesinde, mekânın insan üzerinde nasıl etkili olduğu sorusunun cevabını vermiştir. Mehmet Kaplan'a (2000: 111) göre, "*Hikâye ve roman bir nevi araştırmaya benzer. Âlimler ve filozoflar, dış görünüşten hakikate nasıl ulaştıklarını -maalesef- anlatmazlar. Sadece sonuçları verirler. Halbuki araştırmamanın kendisi de netice kadar önemlidir. Zira böylece biz insanoğlunun, aldanişlarını, yanılmalarını öğreniriz.*" İşte Refik Halit Karay da "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyede ana fikir olarak verdiği "Çevre insan üzerinde etkilidir." sonucuna nasıl ulaşıldığını sebepleriyle açıkça gösterir. Bu şekilde realizme ait bu temel görüşün içi doldurulup daha anlamlı hâle getirilmeye birlikte, yine böylelikle söz konusu akımın temel ilkelerinin dayandığı kaynak da açıklanmış olur. Çünkü bu tür hikâyelerde sıradan insanların hayatlarının anlatılması, insanları çevre içinde tanıtmaya özen gösterilmesi, dramın en az seviyeye düşürülmesi, gözleme ve mekân tasvirlerine oldukça fazla yer verilmesi vb. özellikler hep bu düşünce sebebiyledir.

Her edebî eser bir terkip işi olduğundan Refik Halit Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyesi'ndeki her unsur realizmin temel görüşüne bağlı olarak çevrenin insan üzerinde etkili olduğunu gösterme niyeti doğrultusunda bir araya getirilmiş gibidir. Bu çalışmada Refik Halit Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" hikâyesi realizm akımına uygun şekilde kurgulanmış bir anlatı örneği olarak ele alınıp anlatıyı oluşturan bütün unsurların realizmin tesiriyle nasıl kurgulandığı üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. İnceleme sırasında değerlendirmeler realizmin edebiyattaki ilkeleriyle bağlantı kurularak yapılmaya çalışılmıştır.

"ŞEFTALİ BAHÇELERİ" ADLI HİKÂYEDE VAK'A ÖRGÜSÜ

Hikâyenin vak'a örgüsüne geçmeden önce hikâyedeki vak'a akışından söz etmekte sanırım fayda vardır. "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyede anlatılanları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

"Dünya ahvalinden habersiz, dik başlı, nazariyatla büyümüş kuru zevkli" bir insan olan Agâh Bey tahrirat müdürü olarak Anadolu'ya atanır. Mülkiye'yi bitirdikten sonra bir dönem Avrupa'ya kaçan ve sonra tekrar İstanbul'a dönen Agâh Bey idealist bir tavırla atandığı yerde orayı geliştirmek konusunda kendi kendisine söz verir. Ancak tayin olduğu kasabaya ulaştığında burada başta mutasarrıf olmak üzere görevli bütün devlet memurlarının rehabet içinde olduğunu ve hep birlikte şeftali bahçelerinde günlerini geçirdiklerini görerek bu duruma şaşırır. Bunun üzerine onlara çalışma azmi kazandırmak amacıyla bir süre öğütlerde bulunur, fakat bu konuda bir türlü başarıya ulaşamaz. Çünkü kasabadaki memurlar büyük bir sebatla eski alışkanlıklarından vazgeçemezler. Hatta vazgeçmek bir tarafa Agâh Bey'i de şeftali bahçelerindeki eğlencelere götürmeye çalışırlar. Sürekli kendisine yapılan teklifler üzerine Agâh Bey sonunda onlarla birlikte şeftali bahçelerine gitmeye razı olur. Buradaki ilk eğlencesinden oldukça keyif alan Agâh Bey, artık yavaş yavaş çalışma azmini kaybederek işinden soğur ve o da herkes gibi günlerini şeftali bahçelerinde keyif içinde geçirir. Aradan bir sene geçince de geçmiş günlerini toyluk olarak değerlendirir.

Hikâyede vak'a örgüsü nedensellik ilişkisi içinde kronolojik olarak okuyucuya sunulmuştur. Zaten realist eserlerin kompozisyonu "sadece mekânların seçilmesi, olayların

determinizm ve mantığa uygun şekilde düzenlenmesinden ibarettir.” (Çetişli, 2003: 87). Bu açıdan anlatıda sebep-sonuç ilişkisi içinde yer alan vak’a örgüsünü maddeler hâlinde şöyle sıralayabiliriz:

1- Tahrirat müdürü olarak Anadolu’ya tayini çıkan Agâh Bey’in bu sebeple Akdeniz sırtlarında bulunan şeftali bahçeleriyle ünlü bir kasabaya gelmesi.

2- Anadolu’ya hizmet etmek amacıyla gelen Agâh Bey’in herkesin işini bırakıp şeftali bahçelerinde eğlenmeye gittiğini öğrenmesi üzerine bu duruma şaşırıp kızması ve onlara öğüt vermesi.

3- Söylediği sözlere kulak vermeyen memurların kendisine sürekli teklifte bulunması sebebiyle Agâh Bey’in şeftali bahçelerinde eğlenmeye gitmesi.

4- İlk gittiği eğlenceden sonra sürekli diğer eğlencelere de katılan Agâh Bey’in bu sebeple iş azmini kaybedip değişmesi.

Vak’a örgüsünün bu şekilde kurgulandığı anlatıda dram realizme uygun şekilde en az seviyeye düşürülmüştür. Çünkü “realist hikâye ve romanın vak’ası çok büyük ve nadir olaylardan değil, günlük hayatın içinde her zaman rastlanabilecek veya yaşanabilecek sıradan olaylardan teşekkül eder. Çapraşık olaylar, okuyucunun merakını kamçılayan büyük hâdiselerden kaçınılır.” (Çetişli, 2003: 88). Yine realist anlatılarda “gelişme süreci içinde öyle soluk kesici dolantılara ya da okuyucunun heyecanını, merakını kamçılıyıp doruk noktasına çıkarıcı oyunlara genellikle yer verilmez.” (Özdemir, 2002: 306). Genel olarak tasvirlerle yoğun şekilde yer verilen “Şeftali Bahçeleri”nde de insanın diğer insanlarla ya da tabiatla çatışması söz konusu olmadığından çatışma unsuru hikâyede zayıf kalmıştır. Anlatıda Agâh Bey başlangıçta idealist birisi gibi görölse de aslında o, hayalleri, aşırılığı olmayan bir insandır. Bu sebeple çevresiyle mücadele etmeyerek bir süre sonra etrafındaki yaşayış tarzına uyar. Zira realizmde de dış çevrenin gerçeklerine uymak esastır. Eğer Agâh Bey birtakım ihtirasları olan bir insan olsaydı hikâyenin kurgusu farklı yöne doğru gelişirdi.

“ŞEFTALİ BAHÇELERİ” ADLI HİKÂYEDE ŞAHISLAR

Hikâyede olay örgüsünün gelişip şekillenmesinde etken unsur olan Agâh Bey üstlendiği bu fonksiyon itibarıyla eserin temel kişisi, asıl kahramanı, dolayısıyla tematik güçüdür. “Asıl kahraman, eserde ele alınıp işlenen tema ve konunun gerçekleştirilmesi veya vurgulanmasında asıl yükümlü durumundadır. Okuyucuya iletmek istenilen mesajın, eserin itibarı dünyasında savunulması, hayata geçirilmesi de onun sorumluluğundadır. Bunun için ona tematik güç de denilir.” (Çetişli, 2009: 70). Hikâyede Agâh Bey bu yönüyle olayların oyuncağı konumundadır. Yazar âdeta onu “Çevre insanın üzerinde önemli etkiye sahiptir.” düşüncesini vermek vasıtasıyla seçmiştir.

Hikâyenin başında Agâh Bey ile ilgili kısa bir bilgi vermekle yetinen anlatıcı, daha ziyade onu çevresine verdiği basit tepkilerle tanıtmaya çalışır. Anlatıcı Agâh Bey’in etrafındaki eğlenceye düşkün tiplerle ilgili düşüncelerini onun kendi gözünden şöyle verir:

“Zevk, safa bu adamları bir deniz gibi, gırtlaklarına kadar sarmıştı, içinde müsterih, sakın bir balık hayatı geçiriyorlar, dün ile meşgul olmuyorlardı. Ertesi günden itibaren daha ciddi, daha azimli görünmek, bu bayağı duygulu, adi ömürlü adamlara daha haşin, daha kaba muamele etmek kararıyla yumrukları sıkıltı, yüreği kinli, tekrar uyudu...” (Karay, 2014: 42).

Bu şekilde anlatıda Agâh Bey’in başlangıçta çevresine karşı ciddi derecede olmayan tepkilerini veren yazar onu hiçbir zaman çevreden soyutlamaz. Bu da realizmin ilkelerine uygun bir durumdur. Çünkü “gerçekçi romanda insanın tam olarak tanıtılması fiziksel ve toplumsal çevresinin içinde gerçekleşebilir ancak. Bu yönden insanı fiziksel ve toplumsal çevresi içinde ele alma gerçekçi romanın belirleyici yönlerinin başında gelir.” (Özdemir, 2002: 308). Agâh Bey her ne kadar hikâyenin giriş kısmında çevresindeki insanlardan farklı bir karakter gibi gösterilse de bu devamlılık arz etmez.

Başkalarından ayırıcı özellikleri bulunan karakter, aynı zamanda yaptıkları ya da yapmak istedikleri olan kişi demektir (Gündüz, 2003: 74). Hikâyede Agâh Bey'in geçmişte yaşadıklarına değinilse de yaptıklarından hiç söz edilmez. Yine o, Akdeniz Sırtlarındaki kasabaya "kafasında ıslahat, teşkilât, imarat gibi düşüncelerle dolu" olarak gelse de yapmak istediklerinden kısa sürede vazgeçer. Dolayısıyla Agâh Bey'in ulaşmak istediği birtakım amaçları kalmadığından bundan sonra o, tipleşmeye başlar. Bu da hikâyede "*Layihalar, kararlar çoktan ihmal edilmişti. Zaten çalışmaya, kendisini dinlemeye vakti kalmıyordu.*" (Karay, 2014: 46). ifâdeleriyle gözler önüne serilir. Agâh Bey'in tip hâline gelmesi realizme uygun bir durumdur. Çünkü realistler daha ziyade orta ve alt tabakaya mensup insanlar üzerinde yoğunlaştıklarından bu yoğunlaşma sonucunda tipleşme meydana gelir (Çetişli, 2003: 85).

Anlatıda Agâh Bey'in dışındaki diğer şahıslar dekoratif unsur durumunda esere dahil edilmişlerdir. Bunların hikâyedeki işlevleri ana fikrin daha etkili bir şekilde verilmesini sağlamaktır. "Şeftali Bahçeleri"ndeki bu kişiler mekânla kaynaşmış bir durumda olduklarından pek çok tasvirde onları dekoru tamamlayan unsur gibi görmek mümkündür:

"İkinci güneşinin gözler alan çiğ aydınlığı içinde bilmediği sokakları yabancı yabancı dolaşmaya mecbur oldu. Kasabanın iç mahalleri şenlik günlerine mahsus bir boşlukla sessiz, durgundu. Çeşmelerden su taşıyan tek tük adamlarla birkaç ihtiyar nineden başka kimseye rast gelmemişti. Onlar da kendisine acayip bir gözle bu saatte, herkes bahçelerde iken neden buralarda dolaştığına şaşar gibi bakmışlardı..." (Karay, 2014: 41).

"ŞEFTALİ BAHÇELERİ" ADLI HİKÂYEDE MEKÂN

Hikâyeye adını veren "şeftali bahçeleri"ne anlatı içinde geniş bir yer ayrılmıştır. Çünkü hikâyede Agâh Bey'i değiştirip kendisine uyduran hâkim unsur mekân ve buna bağlı olarak ortaya çıkan çevredir. "*Çevrenin insan üzerinde önemli etkisi olduğunu kabul eden realist yazarlar, çevrenin insan davranışlarına verdiği yönü gösterebilmek için uzun mekân tasvirlerine başvururlar.*" (Gözler, 1976: 11-12). "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâyenin daha başında mekânı uzun bir şekilde tasvir eden yazar da şeftali bahçelerinin güzel koku ve görüntüsü üzerinde özellikle durarak bu çevrenin Agâh Bey'i hangi yönlerden etkisi altına alacağını okuyucuya sezdirir:

"İrmağa giden yol, kasabadan kurtulunca, göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçirdi. Haziran içinde bile taşkın dere ayaklarının çamurlu, ıslak tuttuğu bu gölgeli yerlerde otlar bütün bir yaz mevsimi yeniden yeniye sürer, kızgın güneş, ağaçların tepelerinde meyveleri pişirirken, rutubetli toprakta birbiri arkasına yoncalar fişkirir, çayırlar kabarırdı. Suların serinliği, taze ot kokusu, gölgelik ve bereket içinde bahar bu bahçelerde ta kışa kadar uzanıp giderdi.

Her tarafa taşkın bir şeftali rayihasının dolup sindiği durgun sıcak günlerde işsizler takım takım kasabadan inerler, ırmakta yıkandıktan sonra gelip gölgeli çimenlerde yatarlardı..." (Karay, 2014: 38).

Yine yazar şeftali bahçelerinin cazip yönünü pekiştirmek için onun karşısına itici bir kasaba görüntüsünü koyar. Böylelikle şeftali bahçeleri güzelliği, rahatlığı ve huzuru temsil ederken, kasaba ise, kasvet yerinin sembolü hâline gelir:

"Kasabanın çocuk çığılığıyla dolu, gübre kokulu kızgın sokaklarından kurtulanlara bu kuytu, loş, rayihalı yerler ne tatlı gelirdi..." (Karay, 2014: 38).

Hikâyede okuru niyete götüren temel unsur olan şeftali bahçeleri hikâyenin sonunda artık şahıslaşmaya başlar. Şerif Aktaş'a (1991: 145-146) göre "*Mekân anlatma esasına bağlı eserlerde, metin halkalarının teşekkülünde ehemmiyetli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Hatta bazı eserlerde, şahıs kadrosunu teşkil eden fertlerden biriyle mekân arasında varlığı müşahade edilen çok yönlü alış veriş, mekânı vakanın kahramanlarından biri hâline getirir. Denilebilir ki, böylece mekân şahıslarır.*" İncelememize konu olan hikâyede de önceleri Agâh Bey'i şahıslar çağırırken, daha sonra figüran konumundaki bu kişiler aradan çekilerek doğrudan mekânın kendisi Agâh Bey'i çağırır:

"Zaten ikinci yaz gelmişti. Sınırları gevşeten olgun bir meyve kokusu sıcak rüzgarlara karışarak pencereden odaya doluyor, herkesi göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçelerine çağırıyordu." (Karay, 2014: 49).

“ŞEFTALİ BAHÇELERİ” ADLI HİKÂYEDE ZAMAN

“Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyede mevcut anlatı zamanı bir senedir. “Sıcak, ağır bir yaz günü” başlayan hikâye, ikinci yazın gelmesiyle sona erer. Hikâyede sürenin bu şekilde tasarlanması, Agâh Bey’in kasabaya geldikten sonra değişmesi için gereken süre olduğundan anlatının zaman kurgusu realizme uygundur. Zaten, “sahnedeki sahneye yapılan geçişler zamanın akışını gösterir, zira karakterin inandırıcı şekilde değişmesi için zamanın geçmesi gerekir.” (Çakır, 2002: 99). Hikâyede de zamana bağlı olarak Agâh Bey’in içinde yaşadığı çevreye tamamen uyum sağlayışı sahneden sahneye geçiş yoluyla şöyle sunulur:

“İşe gönlünde hiç de arzusu kalmamıştı. Hatta Kadı Efendi ile satranç oynamak, fiskiyeli kahvede muhasebeci beyle tavla atmak gibi eğlenceler onu ekseriya dışarıda alıkoymuyor, daireye gitmesine mâni oluyordu. Kış, zaten Akdeniz sırtındaki bu ılık memlekette sonbahar gibi hafif geçirdi. Biraz rüzgâr soğukça esse tavan boyu ocaklara kuru zeytin küçükleri atıyorlar, hindiler doldurarak, kazlar kızartarak kışın da zevkini çıkarıyorlardı. Bu gamsız, geniş ömür yüreğinin ateşini söndürmüştü. Şimdi geçen günlerdeki hizmet, imar, islahat gibi fikirlerini hatırladıkça nargilesini güreterek gülümsüyor, arkadaşlarına, kendini mazur göstermek için:

‘Toyluk, ne yaparsın?...’ diyordu.

Zaten ikinci yaz gelmişti. Sinirleri gevşeten olgun bir meyve kokusu sıcak rüzgarlara karışarak pencereden odaya doluyor, herkesi göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçelerine çağırıyordu. Daha geçen sene dar redingotu sırtında uyusukluk aleyhine nutuklar veren Agâh Bey şimdi bu rayihalı havayı ciğerlerine kadar derin derin çektiikten sonra yenileri sıvalı bol entarisi içinde rahat rahat geriniyor, yeni atılmış minderin üzerine yan gelip:

‘Gel keyfim gel!...’ diye söyleniyordu.”(Karay, 2014: 48-49).

Mehmet Tekin’e (1989: 26-27) göre, “Her yazarın zamana tasarrufu, yahut zamana yüklediği fonksiyon şüphesiz ki farklıdır. Bu farklılığı tayin eden, yazarın dünya görüşü, tecrübesi, zihniyeti, olaylara bakış tarzı ile olayları yorumlayış kabiliyetidir. Nitekim bazı yazarlar, zaman unsurundan ‘sembolik’ plânda yararlanmak istemişlerdir.” Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyede de yazar, tatilin, eğlencenin mevsimi olması açısından yaz mevsiminin bu sembolik değerinden faydalanmıştır. Yazar, çevrenin insan üzerindeki etkisini göstermek amacıyla kurguladığı hikâyede, şeftali bahçelerinin meyve verdiği, hoş koku saldı ve insanı rehavete sürüklediği güzel hâlini anlatabilmek için bu mevsimi bilinçli olarak tercih etmiştir. Dolayısıyla bu durum realist görüşle kaleme alınan anlatı açısından uygundur.

Yazar zamanı kurgularken birtakım anlatım tekniklerini kullanmayı da ihmâl etmemiştir. Hikâyede çevre tasvirleriyle yavaşlatılan zaman unsuru, özetlemelerin yapıldığı kısımlarda hızlandırılmıştır. Anlatı realist bir eser olduğundan realizmde olduğu gibi aksiyon en aza indirgenerek olayların uzun uzadıya sahnelenmesi yerine anlatı şahsının ruhunda geçirdiği değişim, onun çevreyle mücadele etmesi yerine çevreye yavaş yavaş uyum sağlayışı özetlenerek sunulur. Yine anlatıda zaman atlamalarından ve iç kırılmalar yoluyla zaman sapmalarından da faydalanılmıştır. Böylece bu zaman düzenlemesi anlatsal dinamizmi sağlayarak realizmdeki çevre-insan ilişkisinin etkili bir şekilde ortaya konulmasına yardımcı olmuştur.

“ŞEFTALİ BAHÇELERİ” ADLI HİKÂYEDE ANLATICI VE BAKIŞ AÇISI

Hikâyede anlatıcı hâkim anlatıcı konumundadır. Bu sebeple bu anlatıcı figürü sınırsız bir bakış açısı ile Agâh Bey’in geçmişte yaşadıklarına vakıftır. Anlatıcı Agâh Bey’in hayatını uzun değerlendirmeler yapmadan kısa ve öz bir şekilde şöyle sunar:

“Agâh Bey dünya ahvalinden habersiz, nazariyatla büyümüş dik başlı, kuru zevkli bir adamdı. Mülkiyeden çıktıktan sonra Avrupa’ya kaçmış, fakat nüfuzlulardan birinin tavassutuyla İstanbul’a dönmüştü. Tam dört ay zaptiye nezareti tevkihanesinde sebepsiz alıkonulduktan sonra nihayet buraya Tahrirat Müdürlüğüyle atılmıştı.” (Karay, 2014: 40).

Realist bir anlatı örneği olan “Şeftali Bahçeleri”nde yazar objektif olabilmek için dışarıdan bakış açısını kullanmıştır. “Dışarıdan bakış açısı tarzı, maddî olarak gözlemlenebildiği ölçüde kahramanın davranışına, fizikî görünümüne ve bu kahramanın yaşadığı çevreye bağlı bir bakış tarzıdır.” (Gümüş, 1989: 79). Anlatıda yazar, Agâh Bey’in tayin edildiği kasabanın görüntüsünü belli bir mesafeden şöyle sunar:

“Her tarafa taşkın bir şeftali kokusunun dolup sindiği durgun sıcak günlerde işsizler takım takım kasabadan inerler, ırmakta yıkandıktan sonra gelip gölgeli çimenlerde yatarlardı. Yüksek dallardaki fazla olgun, ballı şeftaliler saplarından kurtularak dolgun, yumuşak bir sesle yerlere, çimenler içine, yatanların üzerine mütemadiyen yavaş yavaş dökülürdü.” (Karay, 2014: 38).

Yazar bu şekilde nesnel bir tavırla tasvirlerle kendi duygu ve intibalarını katmamıştır. Zira, realizmde gerçeği olduğu gibi yansıtmak, gerçeklikten uzaklaşmamak esastır.

Realizmde çevrenin, anlatı şahsının gözünden sunumu da önemlidir. Bu açıdan anlatıda yazar çevreyi tanıtırken yavaşça dış odaktan iç odağa geçerek Agâh Bey’in gözlemlerine yer verir:

“Yeni gelen Tahrirat Müdürü ikinci vakti kalemlerin boşalıp dairelerde kimsenin kalmadığına pek şaşı, hükümet konağının iç avlusuna dizili kadife palanlı, dinç, gürbüz merkeplerden birine atlayan şeftali bahçelerinin yolunu tutuyordu. Kâtiplere kadar herkes, böyle, birbirlerine selamlar dağıtarak, latifeler yaparak kabarık, taşkın heybelerinin ortasına gömülü, keyifli keyifli, koşa koşa uzaklaşıp gidiyorlardı. Şehrin açığında, ta ova ile bahçeler arasında güneşe karışmış gittikçe büyüyen, genişleyen bir toz bulutu geçtikleri yolu gösteriyordu.” (Karay, 2014: 39-40).

Bir anlatıda hem anlatıcı hem de bakış açısının seçimi yazarın bilinçli bir tercihidir. Dolayısıyla Todorov’un (2008: 68) da dediği gibi “Kurmaca evrenini oluşturan olaylar bize kendilikleri içinde değil, belli bir görüş içinden, belli bir bakış açısından sunulurlar.” Bu açıdan Refik Halit Karay da “Şeftali Bahçeleri” adlı hikâyesini kurgularken belli bir bakış açısı ile gerçek hayattan birtakım seçme ve ayıklamalar yapmıştır. Realist bir bakış açısına sahip olan yazar, anlatı sırasında Agâh Bey’in hayallerine yer vermeyerek onun hikâyenin sonunda çevresine uymasını istemiştir.

“ŞEFTALİ BAHÇELERİ” ADLI HİKÂYEDE DİL VE ÜSLÛP

Eserin muhtevası onun sunulduğunda kullanılan dil ve üslûbu belirlediğinden insanın çevreye uyumunun anlatıldığı “Şeftali Bahçeleri”nde yazar, çevreyi tanıtırken tariftan ziyade tasvir yöntemini kullanmış, bu sebeple de sıfatlardan bol bol faydalanmıştır. Tasvir yöntemi tariften farklıdır. “Tarif mahiyeti icabı anlatma, tasvir ise gösterme ağırlıklıdır.” (Sağlık, 2002: 149). Tasvir, “görülen şeylerin resminin, tablosunun çizilmesidir. Görülenlerin hiç değiştirilmeden olduğu gibi yansıtıldığı üslûp, nesnel tasvir üslûbudur.” (Çetin, 2011: 293). Hikâyede realist bir anlayışı benimseyen yazarın da bu üslûbu kullandığı görülür. Yazar gözlemlerini süslemeden açık bir şekilde okura şöyle aktarır:

“İğdeler, böğürtlenlerle örülü iki yüksek çit arasından dolana dolana uzun bir yol gittiler. Şeftalilerin kokusu sinirlerini gevşetmişti.” (Karay, 2014: 44).

“Merkeplere atladılar, şeftali bahçelerinden geçtikten sonra tımar görmemiş, sık, gür bir ayvalığa daldılar.

Suyun iki tarafında da dalların örgüleriyle çevrilip gölgeleriyle kuytulaşmış birçok ufak havuzlar vardı.” (Karay, 2014: 45).

“Dere kenarında, dalları sarkık koca söğütlerin altına birer birer serilip uyudular.” (Karay, 2014: 46).

Hikâyede bu şekilde tasvir yöntemine ağırlık verilmesi yazarın niyetine de uygundur. Çünkü yazar, hikâyede Agâh Bey’in davranışlarını çevrenin nasıl değiştirdiğini ayrıntılarıyla göstermek ister. Kasabadaki yaşam biçimi ve çevrenin insanı hangi yönlerden etkilediği seçilen kelime ve üslûp sayesinde gerçek boyutlarıyla ortaya konulur.

Refik Halit Karay anlatının başından sonuna kadar ölçülü ve itinalı bir dil kullanır. İnci Enginün'e (2003: 266) göre "Hem onun kadar gerçekçi olmak hem de tertemiz bir dil kullanmak güçtür." Yazarın dili sade, anlatımı akıcı ve mübalağasızdır.

SONUÇ

"Mekân ve ona bağlı olarak ortaya çıkan çevre, insan üzerinde önemli bir etkiye sahiptir." düşüncesinin bir yansıması olan "Şeftali Bahçeleri" bu açıdan aynı zamanda realizm akımının temel görüşünü yansıtan bir hikâye olarak karşımıza çıkar. Zira, realizmde de "Çevrenin insan ruhu üzerindeki etkisine şüphe götürmeyecek bir biçimde inanmak" (Gözler, 1976: 11) esastır. Bu sebeple realist yazarların anlatım sırasında mekân tasvirlerine fazlaca yer verdikleri görülür.

Refik Halit Karay da realist bir bakış açısı ile kurguladığı "Şeftali Bahçeleri" hikâyesinde öncelikle mekân tasvirleri üzerinde uzun bir şekilde durarak âdeta mekânı anlatıda hakim unsur hâline getirir. Daha hikâyenin giriş kısmında yazar, şeftali bahçelerinin güzel kokusu ve görüntüsünü okuyucuya itina ile sunarak, böylelikle bir mekânın insanı hangi yönlerden etkilediğini ortaya koymuş olur.

Hikâyede mekânın etken bir unsur olarak ön plâna çıkarılmasına karşılık Agâh Bey aşırılıkları, uğruna mücadele edebileceği idealleri olmayan edilgen bir kişi olarak tasarlanmıştır. Bu, yazarın vermek istediği temel düşünceye uygun bir durumdur. Çünkü hikâyenin sonunda Agâh Bey ister istemez çevresine uymak zorunda kalır. Ancak yazar bunu tasarlarken Agâh Bey'deki değişimin inandırıcı olması için zamanı da bir sene olarak ele almıştır. Yine yazar, zamanı kurgularken şeftali bahçelerinin etkileyici görüntüsünün ortaya çıktığı yaz mevsimini tercih etmiştir.

Hikâyede Agâh Bey'in çevreyle çatışması söz konusu olmadığından realizme uygun şekilde dram en az seviyeye düşürülmüştür. Ayrıca anlatıda hâkim anlatıcı tercih edilse de yer yer olaylar Agâh Bey'in gözünden verilerek objektif kalınmıştır.

Kısaca sonuç olarak diyebiliriz ki, "Şeftali Bahçeleri" adlı hikâye gerek konusu, gerek bakış açısı, gerekse kurgulanışı açısından realizmin tesirinde olduğundan söz konusu hikâye için realizme göre kurgulanmış bir anlatı örneği diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (1991). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara: Akçağ Yayınları.
ÇAKIR, Hasan (2002). Öykü Sanatı (2. Basım), Konya: Çizgi Basımevi.
ÇETİŞLİ, İsmail (2003). Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Ankara: Akçağ Yayınları.
ÇETİŞLİ, İsmail (2009). Metin Tahlillerine Giriş 2, Ankara: Akçağ Yayınları.
ENGİNÜN, İnci (2003). Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı (4. Basım), İstanbul: Dergâh Yayınları.
GÖZLER, Fethi (1976). Avrupa ve Bizde Yazar ve Eserleriyle Edebiyat Akımları Yardımcısı 2, İstanbul: Damla Yayınevi.
GÜMÜŞ, Hüseyin (1989). Roman Dünyası ve İncelemesi, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
GÜNDÜZ, Sevim (2003). Öykü ve Roman Yazma Sanatı, İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
SAĞLIK, Şaban (2002). "Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcüklerinden Romanda Zaman- Mekân-Tasvir", Hece Dergisi, S.65/66/67, s.130-161.
KABAKLI, Ahmet (2002). Türk Edebiyatı C. III, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
KAPLAN, Mehmet (2000). Hikâye Tahlilleri, İstanbul: Dergâh Yayınları.
KARAY, Refik Halit (2014). Memleket Hikâyeleri, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
OKTAY, Ahmet (1993). Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
ÖZDEMİR, Emin (2002). Yazınsal Türler (5. Basım), Ankara: Bilgi Yayınevi.
TANPINAR, Ahmet Hamdi (2005). Edebiyat Üzerine Makaleler (7. Baskı), İstanbul: Dergâh Yayınları.
TEKİN, Mehmet (1989). Roman Sanatı ve Romanın Unsurları, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
TODOROV, Tzvetan (2008). Poetikaya Giriş (Çev: Kaya Şahin), İstanbul: Metis Yayınları.